

**ГУАМ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ТА
СПІВРОБІТНИЦТВА ЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ**

У статті йде мова про тенденції та перспективи розвитку Чорноморського регіону; його виклики у сфері безпеки та деструктивну роль Росії в цих процесах; роль та значення ГУАМ, як платформи для вирішення основних проблем безпеки та розвитку співробітництва в Чорноморському регіоні.

Ключові слова: Чорноморський регіон, ГУАМ, регіональне співробітництво, безпека.

Актуальність: Чорноморський регіон зона українських геополітичних інтересів. Без реалізації яких наша держава не зможе стати справді незалежним суб'єктом у міжнародній політиці. Розвиток Чорноморського співробітництва і вирішення його безпекових викликів стане гарантією стабільності нашої державності. Допоможе розвинути нові галузі економіки, туризм та забезпечить енергетичну безпеку країни.

Предметом дослідження є: аналіз значення Організації за демократію і економічний розвиток – ГУАМ в контексті забезпечення безпеки та співробітництва у Чорноморському регіоні. Метою роботи є комплексне, об'єктивне висвітлення й аналіз особливостей функціонування ГУАМ в контексті забезпечення безпеки та співробітництва Чорноморського регіону.

При дослідженні теми автор виходив із вимог загальнонаукових та філософських принципів, необхідних для пізнання політичних явищ (неупередженості та свободи наукових досліджень, комплексності досліджень, системності, діалектики, історизму, компаративістики, детермінізму тощо). Концептуальною основою політологічного дослідження виступили базові засади геополітики, системний метод та цивілізаційний підхід.

Що стосується стану наукової розробки проблеми, то ключовими для розуміння місця і ролі ГУАМ в контексті забезпечення безпеки та співробітництва Чорноморського регіону стали концептуальні монографії та статті авторів, зокрема, таких як Б. О. Парахонський, С. Г. Ярмоменко, Є. Шаров, О. Соскін, О. Лозовицький, О. Неприцький, О. П. Тригуб, Ю. В. Сустова, О. О. Харчук, Петро Черник та Андрій Шумка.

Наша держава здійснювала маятниковий рух в парадигмі Захід – Схід. І належна увага не була приділена нашим історичним геополітичним інтересам у Чорноморському регіоні.

Фундатор української геополітики відомий географ, академік АН України, професор С. Рудницький. У своїй книжці “Україна та українці” він висловив надзвичайно важливу геополітичну ідею: «Геополітичне значення України полягає у її положенні на Чорному морі й у безпосередньому сусідстві з Близьким та Середнім Сходом»[16]. С. Рудницький продовжував розробку геополітичного коду України, над якою працювали М. Драгоманов і М. Грушевський: «У цьому коді Чорне море розглядається як головний комунікаційний центр, до якого приводять меридіональні річкові та інші шляхи України. Геополітична і гео економічна вісь північ-південь (чорноморська межа) є головною засадою для розквіту Київської Русі»[16].

Надчорноморське положення України послужило в минулому для деяких вчених основою обґрунтування “Чорноморської доктрини”. Зокрема, це висвітлено у працях Ю. Липи та Л. Бочковського.

“Чорноморська доктрина” ґрунтується на ідеї “чорноморського простору”, до складу якого входить багато країн Причорномор’я, та визначальній ролі України серед них. “Чорноморський простір – це таке реальне геополітичне поняття, як Балтійський, як Східно- або Західносередземноморські простори. Окреслюють його сточища рік і морські узбережжя як лучбовий зв’язок, культурні й історично політичні традиції – як духовний зв’язок... Чорноморський простір становить географічну цілість, має свій геополітичний зміст, свою етнічну спільноту та власні вироблені торговельні, культурні й державні традиції, що зодноріднили психіку чорноморського населення»[16].

Дослідники Петро Черник та Андрій Шумка у визначенні географічних меж Чорноморського регіону вважають що «загальновизнаних кордонів у регіону немає, проте, зазвичай, до нього зачисляють Чорне й Азовське моря та прилеглі до них території шести країн, серед яких Грузія, Республіка Болгарія (РБ), Російська Федерація (РФ), Румунія, Турецька Республіка (ТР) і Україна»[10]. За іншим підходом до Чорноморського регіону відносять 10 країн: крім шістьох прибережних країн (Болгарія, Грузія, Росія, Румунія, Туреччина, Україна), також країни які не мають безпосереднього виходу до моря, але знаходяться в безпосередній близькості до нього (Азербайджан, Вірменія, Греція і Молдова).

Геополітичне значення регіону полягає в тому, що через нього пролягають важливі енергетичні та транспортні комунікації, які поєднують розвинені цивілізаційні центри Європи з багатими на сировинні ресурси країнами Близького та Середнього Сходу і Центральної Азії й далі ведуть до великих ринків багатонаселених країн басейну Індійського океану й Азійсько-Тихоокеанського регіону. З іншого боку, цей регіон зв’язує Центральну та Північно-Східну Європу з державами Середземноморського басейну, формуючи спільний простір політичних та економічних інтересів у Європі та Євразії взагалі.

Український дослідник Б. О. Парахонський пояснюючи причини появи інтересу до регіону, акцентує увагу на транзитному та ресурсних аспектах: «Тема Чорноморського регіону (йдеться, насамперед, про Україну, країни Кавказу та Центральної Азії) останнім часом актуалізувалася переважно через масштабні проєкти розробки нових транспортних та енергетичних коридорів з Європи в Азію»[19]. На інтеграційні та транзитні можливості даного регіону вказує і дослідник Олександр Лозовицький: «Розташований на перехресті між Європою та Азією, а також між Росією і Середнім Сходом, з’єднаний із Південною Європою завдяки доступу до Середземного моря та із Центральною Європою через Дунай та систему каналів, Великий Чорноморський регіон є більш ніж регіоном локального стратегічного значення, він являє собою вісь підвищеного геополітичного змісту в розширеному Європейському Союзі. Пролягаючи у центрі «геополітичної серцевини» за Макіндером і цивілізаційного розлому за Хантінгтоном, будучи позначений низкою етнічних та політичних конфліктів, регіон Чорного моря в минулому відігравав ключову роль у формуванні європейської історії»[9].

До значення даного регіону для української політики та державності звертаються дослідники Тригуб О. П. та Сустова Ю. В.: «Регіон Причорномор’я в геополітичному відношенні надзвичайно важливий для України як з погляду її економічних інтересів (розв’язання проблеми енергоносіїв, збільшення обсягів зовнішньої торгівлі, чіткої роботи транспортних комунікацій), так і з позицій національної безпеки держави. Для нашої країни велике значення мають широкомасштабні комунікаційні проєкти в рамках ЧЕС із будівництва кільцевої автомагістралі навколо Чорного моря та цілої системи магістральних трубопроводів для транзиту нафти й газу з Центральної Азії, Закавказзя, Близького та Середнього Сходу в Європу»[11].

Щодо світового значення Чорноморського регіону слід звернутися до матеріалів аналітики центру «Разумкова», «Чорноморський регіон є важливою геополітичною зоною, яка може бути використаною суб'єктами як плацдарм або для розширення власного впливу, або стримування впливу інших на ситуацію в навколишніх регіонах (Каспійсько-Кавказький, Центральна Азія, Близький Схід, Балкани)»[5].

Для розвитку чорноморського співробітництва ще 25 червня 1992 р. президенти України, Азербайджану, Молдови, Вірменії, Туреччини, Болгарії, Грузії, Румунії, і глави урядів Греції, Албанії, та РФ у Стамбулі прийняли Босфорську заяву та підписали Декларацію про утворення ЧЕС, в якій передбачалося створити сприятливі умови для співробітництва в різних галузях, промисловості, торгівлі, транспорту, зв'язку, науки і техніки, енергетики, сільського господарства, туризму й екології. Основною метою було - обмін економічною інформацією, вироблення галузевих проектів та організації зустрічей ділових людей для їх реалізації.

Дослідник О.А.Неприцький зазначає, що у сфері безпеки та військово-морського співробітництва «в квітні 2001 року в Чорноморському регіоні була створена на основі воєнно-морських сил Болгарії, Грузії, Росії, Румунії, Туреччини та України Чорноморська воєнна-морська група оперативної взаємодії БЛЕКСІФОР. Її завдання оголошені як пошукові та рятувальні операції, операції з надання гуманітарної допомоги та захисту навколишнього середовища, заходи з розмінування та візити доброї волі (загалом, нагадували Петербургські принципи)»[7].

Також функціонує ухвалена Євросоюзом програма «Чорноморська синергія» (Black Sea Synergy), яка розглядалася як додаток до прийнятої в 2004 р. Європейської політики добросусідства.

Але всі ці форми інституційного забезпечення чорноморського співробітництва виявилися малоефективними. Причини такого стану справ мають системну природу і ґрунтуються на конфліктах інтересів між основними учасниками процесу. Інтеграційні проекти в регіоні є переважно конкуруючими та мають різну геополітичну орієнтацію: з одного боку, ЄС-НАТО, з іншого – Росія і проекти, ініційовані в рамках СНД (ЄврАзЕС, Митний союз, ОДКБ). Відповідно, фактично жоден з них не є і не може бути позитивним чинником регіональної інтеграції, навпаки – такого роду проекти є чинником дезінтеграції регіону та поглиблення протистояння по лінії Схід – Захід, їх наявність є, можливо, однією з причин низької дієвості всіх організацій і союзів даного регіону.

Центр «Разумкова», аналізуючи проблеми інтеграції Чорноморського регіону, розглядає їх з цивілізаційної точки зору «зростання напруженості у “трикутнику культур”: християнство – іслам – західна секуляризована культура (християнство/іслам; християнство, іслам/західна культура). Слід особливо зауважити, що вододіл між цими культурами пролягає не лише в конфесійно-релігійній чи секуляризованій площинах, але й у характерних для них людино-центричній чи державо- (общинно-) центричній ідеологіях, які визначають відповідну політику, в т.ч. у сфері безпеки»[5]. Отже, розглядаючи цивілізаційний аспект Чорноморський регіон (Україну також) можна ідентифікувати, як стикову зону, між геополітичними центрами сили.

Як зазначає дослідник Ярмоменко С. Г. : «Геополітична стикова зона стає буфером між кількома центрами сили – державами, що нерідко проводять експансіоністську політику щодо геополітичних стикових зон. Роль буферу між геополітичними регіонами має геополітичні та гео економічні риси. Буферність у геополітичному просторі проявляється посиленням зовнішнього впливу великих держав. Військово-політична буферність у межах де-юре перетворює геополітичну стикову зону у «сіру зону», щорозташовується між двома військовими блоками»[3].

Одним із яскраво виражених інтеграційних чинників регіонального співробітництва є географічний чинник – Чорне море. В інших аспектах наявні майже всі ключові дезінтеграційні фактори - від політичної нестабільності країн-учасниць та їхньої економічної інфраструктурної несумісності до істотних соціально-культурних відмінностей і глибоких традиційних конфліктів як між країнами, так і всередині деяких з них. Це є історична ворожнеча між Туреччиною та Вірменією, взаємна недовіра Греції та Туреччини, на сьогодні це напруженість відносин між РФ та Туреччиною через збитий 24 листопада 2015 року Російський військовий літак Су-24 який порушував повітряний простір Туреччини незважаючи на численні попередження. Це новий спалах військових дій у Нагірному Карабасі де відновився етнополітичний конфлікт між Азербайджаном і Вірменією, який з 1994 року знаходився в замороженому стані. Сюди слід віднести заморожений Придністровський конфлікт, що виник на початку 1990-их між центральною владою Молдови та самопроголошеною республікою Придністров'я. Проблема невизнаних республік Південна Осетія і Абхазія та грузино-російську війну 2008 року з цього приводу.

Особливо трагічним для України є проблема анексії Російською Федерацією Криму та створення за її допомогою і всебічна підтримка терористичних організацій ДНР і ЛНР. Які порушують територіальну цілісність України. Послаблений державний контроль на територіях невизнаних утворень є сприятливим чинником для контрабанди, нелегальної торгівлі наркотиками, зброєю, людьми.

За даними з центру «Разумкова» «Регіон є головним вузлом наркотрафіку з Афганістану до Європи, чому сприяють слабкість державного контролю та, особливо, високі рівні корупції у країнах регіону. Загострюється ситуація на російському Північному Кавказі, яка загрожує набуттю характеру та масштабів громадянської війни. Цей регіон, разом з Центральною Азією і Близьким Сходом, перетворюється на головне джерело екстремізму, тероризму та міжетнічних конфліктів»[5].

Також слід враховувати безпосередню близькість від Сирійського конфлікту, особливу загрозу в якому становить ІГІЛ терористична організація ісламських фундаменталістів.

Активною і зацікавленою стороною багатьох безпекових викликів Чорноморського регіону є Російська Федерація, яка різними методами не прийнятними у сучасному цивілізованому світі намагається реалізувати свої інтереси, які дослідники з центру «Разумкова» визначають як

- відновлення буферної зони безпеки вздовж південних кордонів РФ;
- утримання пострадянських країн у сфері виняткового російського впливу, використання їх ресурсної бази для модернізації власної економіки, запобігання їх інтеграції до НАТО та ЄС;
- набуття лідируючих позицій у регіоні та використання його як плацдарму розширення впливу на країни сусідніх регіонів і зміцнення світового лідерства загалом;
- блокування зростання західного впливу (ЄС, США, НАТО) на регіон, протидія розширенню ЄС і НАТО на Схід;
- збереження монополії на поставки енергоресурсів на європейські ринки та використання її як інструменту реалізації своєї зовнішньої політики»[5].

В такому контексті ефективна співпраця у Чорноморському регіоні можлива серед країн, які мають спільні інтереси, статус та здатні досягнути консенсусних рішень. Такою організацією може стати вже існуюча Організація за демократію і економічний розвиток – ГУАМ.

В жовтні 1997 р. в Страсбурзі було проголошено створення нового регіонального блоку держав, відомого під умовною назвою ГУАМ (Грузія - Україна - Азербайджан - Молдова). 24 квітня 1999 року під час Вашингтонського саміту президентів країн-

членів до ГУАМ приєднався Узбекистан. Розширене таким чином об'єднання держав отримало назву ГУУАМ. Мета, принципи та напрямки співробітництва а також організаційна структура ГУУАМ були закріплені у Ялтинській Хартії ГУУАМ, ухваленій 7 червня 2001 року та Кишинівській декларації глав держав ГУУАМ "В ім'я демократії, стабільності та розвитку" від 22 квітня 2005 року. 5 травня 2005 року президент Республіки Узбекистан оголосив про вихід з ГУУАМ, у зв'язку з чим 23 травня 2006 року главами держав України, Азербайджану, Грузії й Молдови ухвалена Київська декларація про створення "Організації за демократію та економічний розвиток - ГУАМ" з секретаріатом у м. Києві.

Дослідник Є. Шаров аналізує спільні інтереси та безпекові виклики країн членів організації та констатує той факт, що «Молдова, Грузія та Азербайджан мають на своїй території неврегульовані міжетнічні конфлікти, висувують відповідні претензії до Росії щодо характеру та термінів їх врегулювання та у своїх стратегічних підходах намагаються змінити модель врегулювання за рахунок підключення таких міжнародних гравців як США та ЄС. За суттєвих розходжень регіональних інтересів цих країн об'єднуючими стають наміри щодо європейської та євроатлантичної інтеграції, ставлення до Росії та її військової присутності, орієнтація на підтримку США та її стратегічних інтересів в регіоні та спроби забезпечити енергетичну безпеку своїх країн завдяки енергетичним та транспортним коридорам, що обминають Росію»[2]. На сьогодні цей список слід доповнити фактом агресії Російської Федерації проти України: анексія Кримського півострова, створення квазідержавних утворень на території Донецької та Луганських областей, з подальшими намаганнями створити заморожений конфлікт.

Країни члени ГУАМ (Грузія, Україна, Азербайджан, Молдова) на відміну від інших країн регіону мають ряд характерних рис, які сприятимуть активному співробітництву між вище названими країнами:

- Спільне історичне минуле у рамках перебування в складі СРСР.
- Спільні проблеми посткомуністичної трансформації: перехідний стан економіки, неефективна демократія, низький рівень життя населення.
- Наявні проблеми порушення територіальної цілісності і суверенітет у всіх держав, сепаратистські тенденції спровоковані Російською Федерацією.
- Спільні євроінтеграційні прагнення, участь у проекті «Східне партнерство», співпраця з НАТО.

Тому розширення чорноморського співробітництва на основі ГУАМ видається цікавим і перспективним варіантом для нашої держави. Як зазначають дослідники Петро Черник та Андрій Шумка: «Україна продовжує претендувати на роль регіонального лідера і, як важливий напрям діяльності, розглядає свою активну участь у формуванні єдиної енергетичної та транспортної стратегії балтійсько-чорноморсько-каспійського простору. Україна має потужний транспортно-комунікаційний потенціал (зокрема, значну кількість незамерзаючих портів на Чорному морі), на її території прокладені експортні трубопроводи»[10].

До пріоритетних для Києва «напрямів діяльності в енергетичній сфері належить участь у створенні альтернативних російським маршрутів для транспортування вуглеводнів з Каспійського і Центральноазіатського регіонів через Азербайджан, Грузію та Україну до Європи»[10]. При цьому «передбачають залучення наявної національної трубопровідної мережі, а також будівництво нових її ділянок, зокрема продовження нафтопроводу Одеса – Броди по території Польщі до міст Плоцьк і Гданськ. Водночас у Києві вважають за доцільне будівництво нового газопроводу – «Білий потік», яким газ Туркменістану, Казахстану та Узбекистану через Каспійське і Чорне моря міг би надходити до України. Іншим важливим напрямом зовнішньоекономічної діяльності

України є спільна з країнами Південного Кавказу, насамперед з Грузією та Азербайджаном, участь у формуванні міжнародного транспортного коридору «ТРАСЕКА». Крім того, Київ проявляє інтерес до проекту Організації Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС) з будівництва кільцевої автомобільної дороги навколо Чорного моря»[10].

Аналогічні ідеї забезпечення енергетичної безпеки України знаходимо і у Олега Соскіна, який прогнозує, що «перспективним для України можуть також бути поставки в ареал Чорного моря нафти з Ірану через території Азербайджану і Грузії. Втілення в життя проекту будівництва нафтотерміналу "Південний" і нафтопроводу Одеса - Броди набуває величезної ваги для майбутнього України, позаяк забезпечує альтернативну систему нафтопостачання нашої держави»[8].

Досить сказати, що використання території України дає можливість більше ніж удвічі скоротити довжину шляху транспортування нафти з регіону Близького Сходу (через Туреччину та Чорне море) в Європу.

Як зазначає дослідник О. Харчук «У свою чергу, діяльність України в ГУАМ має на меті цілком конкретні цілі:

- підвищити національну конкурентоспроможність та спільно протистояти викликам глобалізації;
 - використати переваги «масштабної економіки», що дають змогу розширити розміри ринку, стимулювати надходження прямих іноземних інвестицій тощо. Такі цілі ставили перед собою МЕРКОСУР, АСЕАН та ін. і ГУАМ не виняток у цьому процесі;
 - шляхом участі в регіональній співпраці долучитися до процесу інтеграції розвинених держав та створити там повноцінні обсяги ринків для власних товарів;
 - зміцнити добросусідські відносини між цими державами з усіх напрямів»[21].
- Такі цілі можуть бути реалізовані через:
- створення режиму вільного руху людей, товарів, послуг та капіталів для стимулювання економічних контактів і розширення меж виробничої та інвестиційної співпраці;
 - комплексне використання та охорона, водних, біологічних, мінеральних, та рекреаційних ресурсів Чорного моря;
 - формування банківської інфраструктури з метою фінансування та підтримки як державних інвестицій, так і приватного бізнесу;
 - уніфікація митної системи країн регіону, створення системи різносторонніх розрахунків;
 - формування транспортної інфраструктури шляхом модернізації та розбудови нових транспортних комунікацій і розширення залізничного та повітряного сполучення між країнами;
 - розвиток сучасної системи телекомунікацій, забезпечення надійного зв'язку між країнами Причорномор'я;
 - розробка і реалізація спільних проектів в сфері туризму та міжкультурної взаємодії;

Якщо звернутися до теми безпеки то реалізованими мають бути ідеї закладені у Київській декларації про створення Організації за демократію і економічний розвиток – ГУАМ за 2006 рік. Одне з положень якої зазначає, що країни члени «Заявляють про свій намір активно співпрацювати з метою вирішення неврегульованих конфліктів у ряді держав ГУАМ, які підривають суверенітет, територіальну цілісність і незалежність цих держав, ускладнюють повномасштабне здійснення демократичних реформ і економічний розвиток регіону, негативно впливають на європейські інтеграційні процеси, являють собою виклик всьому міжнародному співтовариству»[20]. Надзвичайно важливе положення 10 яке підтверджує євроінтеграційні прагнення

держав членів ГУАМ, в якому йдеться, що країни «Підтверджують курс держав ГУАМ на поглиблення європейської інтеграції і на зміцнення відносин з Європейським Союзом і НАТО»[20].

Ефективна співпраця у Чорноморському регіоні неможлива без Туреччини, особливо в контексті ширшої міжнародної співпраці з НАТО і ЄС. Як зазначає турецький дослідник Мітат Селікпала з університету Кадір Хас (Стамбул): «Очевидно, що НАТО, ЄС та Західний світ, а також Росія є головними зовнішніми чинниками в турецько-українських відносинах. Туреччина є членом НАТО, Україна – ні. Але Україна все ще має перспективу членства. Анкара та Київ можуть працювати разом, щоб забезпечити вступ України до НАТО. Що стосується ЄС, то Туреччина на цей час – на стадії переговорів про вступ, тоді як Україна також має перспективу приєднання до Євросоюзу. Обидві країни можуть працювати разом, щоб зосередити увагу ЄС і НАТО на нашій регіональній безпеці та інших проблемах. Працюючи в тандемі, вони могли б впливати на всі програми НАТО та ЄС, що стосуються регіону»[18].

Беручи до уваги складну економічну ситуацію в Україні, та враховуючи не набагато більші можливості інших країн ГУАМ виникає питання щодо фінансування розвитку проектів Чорноморського співробітництва та його інституціонального забезпечення. У цьому питанні слід звернутися до зацікавлених світових геополітичних гравців. Насамперед Європейського Союзу, який зацікавлений у транзитній ролі Чорноморського регіону, щоб отримати енергетичну незалежність. Показником чого є створення та функціонування в євроатлантичних країнах ряду аналітичних центрів і дослідницьких програм «Серед них: Міжнародний центр чорноморських досліджень (International Centre for Black Sea Studies), розташований в Афінах, Гарвардський університет, який курує програми «Black Sea Security Program» та «Black Sea Security Program Regional Workshops», американський Німецький фонд Маршалла і курує їм грантові програми, що охоплюють країни Чорноморського регіону, а також ряд інших науково-дослідних центрів Європи і США» [12].

Більш активно Європейський союз зацікавився Чорноморським регіоном «після приєднання до ЄС у 2007 р. Болгарії і Румунії європейські політики заявили про те, що Чорноморський регіон відтепер є зоною європейської відповідальності. У цьому ж році Євросоюз ухвалив програму «Чорноморська синергія» (Black Sea Sinergy), яка розглядалася як додаток до прийнятої в 2004 р. Європейської політики добросусідства»[12]. Ця програма була спрямована на розширення співпраці у сфері енергетики, транспорту і навколишнього середовища. Названі в документі області співробітництва ті ж, що і у ОЧЕС, але доповнені заявами про необхідність розвитку демократії та дотримання прав людини.

Як вказують дослідники О. П. Тригуб та Ю. В. Сустова, «формою реалізації інтересів ЄС є залучання до імплементації пріоритетних чорноморських програм за допомогою фінансової підтримки ЄБРР, Європейського Інвестиційного Банку та приватних фондів. Серед актуальних проектів слід назвати розвиток транспортної, енергетичної та телекомунікаційної інфраструктури (TACIS, TRACECA, INOGATE, Black Sea PETra, Baku Process)»[11].

Іншою зацікавленою стороною може стати Китай з його намаганнями реалізувати проект «Економічний пояс Шовкового шляху». Як зазначає дослідник Владимир Дергачев: «Економічний пояс Шовкового шляху» об'єднає Великий європейський багатовимірний простір, включаючи Китай, Центральну Азію, Східну і Західну Європу, з населення в 3 млрд. людей (понад 40% населення Землі) з величезним споживчим ринком. Найдовший в світі економічний коридор має величезний потенціалом регіонального розвитку та взаємодії. «Економічний пояс Шовкового шляху» володіє багатими енергетичними, мінеральними, туристичними, культурними

та аграрними ресурсами »[6]. За його твердженням великим позитивом і «винятковою особливістю китайського супер проекту на відміну від інших інтеграційних проектів є абсолютна відсутність політичних вимог до учасників («бізнес і ніякої політики»). Пекін йде «назовні» з інвестиціями, модернізованою транспортною інфраструктурою і особливо підкреслює відмінність китайського «Економічного пояса Шовкового шляху» від аналогічних проектів США і Росії» [6].

Для розуміння ролі Китаю слід звернутися до тези дослідника Є. Шарова який вважає що «подальша надмірна залежність України від однієї осі –парадигми однополюсного бачення світу – може вплинути на адекватність у проведенні не тільки регіональної, а й глобальної політики України та увійти в протиріччя з євроінтеграційними прагненнями нашої держави. Україні слід формувати свою регіональну ідентифікацію як невід’ємну складову стратегічних комунікаційних проектів між Європою і Євразією. Ідентифікація України з «санітарним кордоном» США проти Росії, а відтак, проти осі «Париж – Берлін – Москва – Пекін», у короткостроковій перспективі може позначитися на енергетичній безпеці нашої держави і зробити її аутсайдером ключових континентальних процесів» [2].

Отже, розвиток чорноморського співробітництва на основі ГУАМ дасть Україні можливість збільшити свою геополітичну вагу в цивілізаційному протистоянні, ефективно протидіяти експансіоністські політиці Росії, що в свою чергу сприятиме: поверненню під державний контроль Донецької та Луганської областей, створить передумови для реінтеграції Кримського півострова. Також регіональне співробітництво такого формату допоможе: зберегти та раціонально використовувати природні багатства Чорного моря, розвивати туристичну інфраструктуру, стати незалежними в енергетичному плані та набути статус ключового партнера у питання транзиту енергоносіїв у ЄС.

1. Дергачев В. Кто будет владеть Евразией? Суперпроект века / Владимир Дергачев // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://dergachev.ru/analit/The_Great_Silk_Road/index.html#_VpkpJuiLTIU.

2. Зміцнення безпеки в Чорноморському регіоні і перспективи турецько-українського співробітництва // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.uceps.org/upload/UA-TR_2011_ukr.pdf.

3. Крим, Україна, Чорноморський регіон: безпека і розвиток // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/files/category_journal/NSD122_ukr_1.pdf.

4. Киевская декларация о создании Организации за демократию и экономическое развитие - ГУАМ // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/888_002.

5. Лозовицький О. Великий Чорноморський регіон: сучасні перспективи регіональної безпеки та співпраці / Олександр Лозовицький // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2009/7-8/20097.html>.

6. Неприцький О. Забезпечення миру і стабільності у Північно чорноморському регіоні у контексті розширення НАТО і ЄС на Схід / О.Неприцький// Проблеми інтеграції науково-освітнього інтелектуального потенціалу в державотворчому процесі. — Випуск 4. — Тернопіль: Збруч, 2006. - С.295-302.

7. Парахонський Б. О. Стратегічні інтереси України в країнах Чорноморського регіону та проблеми національної безпеки / Б. О. // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://eu.prostir.ua/library/1545.html>.

8. Соскін О. Передумови та шляхи формування Балто-чорноморського спільного ринку / Олег Соскін // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2001/2/20010278.html>.

9. Тригуб О.П., Сустова Ю.В. Україна в Чорноморському регіоні: реалії та перспективи / О. П. Тригуб, Ю. В. Сустова // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер. : Історія. - 2011. - Т. 147, Вип. 134. - С. 54-58. // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2011_147_134_14

10. Харчук О. О. Співробітництво України в рамках ГУАМ: проблеми та перспективи розвитку / О. О. Харчук // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2013_1/yyyy/324.pdf
11. Черник П., Шумка А. Чорноморський регіон як зона стратегічного домінування [Текст] / Петро Черник, Андрій Шумка // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. - Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2012. - Вип. 31. - С. 118-132
12. Чорноморський регіон: Зона особливих інтересів Росії // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://wartime.org.ua/5189-chornomorskiy-region-zona-osoblivih-nteresv-rosyi.html>.
13. Шаров Є. Балто-Чорноморсько-Каспійський регіон: проблеми реалізації національних інтересів України / Є. Шаров. // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://old.niss.gov.ua/book/Vlasyuk_mon/09-5.pdf.
14. Шмаленко Ю. І. Геополітичні концепції українських вчених на початку XX ст. / Ю. І. Шмаленко // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://vlp.com.ua/files/05_7.pdf.
15. Ярьоменко С. Г. Балто-чорноморський простір як геополітична стикова зона: теоретичні аспекти / С. Г. Ярьоменко // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://geopolitika.crimea.edu/arhiv/2014/tom10-v-2/053yarem.pdf>.

В статье идет речь о тенденциях и перспективах развития Черноморского региона; его вызовы в сфере безопасности и деструктивную роль России в этих процессах; роль и значение ГУАМ, как платформы для решения основных проблем безопасности и развития сотрудничества в Черноморском регионе.

Ключевые слова: Черноморский регион, ГУАМ, региональное сотрудничество, безопасность.

The article contain information about the trends and prospects of developing the Black sea region, his challenges in security spheres and the destructive role of Russia in these processes, the role and importance of GUAM as a platform for solving key security issues and developing cooperation in the Black Sea region.

Key words: The Black Sea region, GUAM, regional cooperation, security.

**УДК 327 (477+4)
ББК 66.4(0)я43.**

Андрій Марченко

ПОЛІТИКА СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Автором розглядаються основні принципи та пріоритети політики Східного партнерства як своєрідного продовження Європейської політики сусідства. Наголошується, що цей проект спрямований на поглиблення інтеграції між Європейським Союзом і шістьма країнами Східної Європи, на забезпечення стабільності в регіоні. Програма Східного партнерства постає певним кроком уперед на шляху євроінтеграційних устремлінь України. Нова ініціатива надає більше можливостей нашій країні для того, аби відігравати провідну роль серед східних сусідів ЄС і прокласти свій власний шлях до повноправного членства в Європейському Союзі.

Ключові слова: зовнішня політика, європейська інтеграція, політичний імідж

Східне партнерство – це проект співробітництва, схвалений Європейською Радою, що визначає нові виміри відносин Україна – ЄС. Його можна розглядати як своєрідне продовження Європейської політики сусідства, яка передбачає встановлення із сусідніми країнами особливих стосунків, побудованих на взаємному визнанні верховенства права, спільних цінностей, дотриманні прав людини, принципів ринкової економіки і сталого розвитку.

Східне партнерство покликане поглибити інтеграцію саме між Європейським Союзом і шістьма країнами Східної Європи (Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Молдова та Україна) й стати «східним» вектором європейської політики сусідства. Цей проект спрямований на забезпечення стабільності та сприяння процвітанню східних

9. Тригуб О.П., Сустова Ю.В. Україна в Чорноморському регіоні: реалії та перспективи / О. П. Тригуб, Ю. В. Сустова // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер. : Історія. - 2011. - Т. 147, Вип. 134. - С. 54-58. // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2011_147_134_14
10. Харчук О. О. Співробітництво України в рамках ГУАМ: проблеми та перспективи розвитку / О.О.Харчук // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2013_1/yyyyy/324.pdf
11. Черник П., Шумка А. Чорноморський регіон як зона стратегічного домінування [Текст] / Петро Черник, Андрій Шумка // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. - Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2012. - Вип. 31. - С. 118-132
12. Чорноморський регіон: Зона особливих інтересів Росії // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://wartime.org.ua/5189-chornomorskiy-region-zona-osoblivih-nteresv-rosyi.html>.
13. Шаров Є. Балто-Чорноморсько-Каспійський регіон: проблеми реалізації національних інтересів України / Є. Шаров. // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://old.niss.gov.ua/book/Vlasyuk_mon/09-5.pdf.
14. Шмаленко Ю. І. Геополітичні концепції українських вчених на початку ХХ ст. / Ю. І. Шмаленко // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://vlp.com.ua/files/05_7.pdf.
15. Ярмоменко С. Г. Балто-чорноморський простір як геополітична стикова зона: теоретичні аспекти / С. Г. Ярмоменко // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://geopolitika.crimea.edu/arhiv/2014/tom10-v-2/053yarem.pdf>.

В статье идет речь о тенденциях и перспективах развития Черноморского региона; его вызовы в сфере безопасности и деструктивную роль России в этих процессах; роль и значение ГУАМ, как платформы для решения основных проблем безопасности и развития сотрудничества в Черноморском регионе.

Ключевые слова: Черноморский регион, ГУАМ, региональное сотрудничество, безопасность.

The article contain information about the trends and prospects of developing the Black sea region, his challenges in security spheres and the destructive role of Russia in these processes, the role and importance of GUAM as a platform for solving key security issues and developing cooperation in the Black Sea region.

Key words: The Black Sea region, GUAM, regional cooperation, security.

**УДК 327 (477+4)
ББК 66.4(0)я43.**

Андрій Марченко

ПОЛІТИКА СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Автором розглядаються основні принципи та пріоритети політики Східного партнерства як своєрідного продовження Європейської політики сусідства. Наголошується, що цей проект спрямований на поглиблення інтеграції між Європейським Союзом і шістьма країнами Східної Європи, на забезпечення стабільності в регіоні. Програма Східного партнерства постає певним кроком уперед на шляху євроінтеграційних устремлінь України. Нова ініціатива надає більше можливостей нашій країні для того, аби відігравати провідну роль серед східних сусідів ЄС і прокласти свій власний шлях до повноправного членства в Європейському Союзі.

Ключові слова: зовнішня політика, європейська інтеграція, політичний імідж

Східне партнерство – це проект співробітництва, схвалений Європейською Радою, що визначає нові виміри відносин Україна – ЄС. Його можна розглядати як своєрідне продовження Європейської політики сусідства, яка передбачає встановлення із сусідніми країнами особливих стосунків, побудованих на взаємному визнанні верховенства права, спільних цінностей, дотриманні прав людини, принципів ринкової економіки і сталого розвитку.

Східне партнерство покликане поглибити інтеграцію саме між Європейським Союзом і шістьма країнами Східної Європи (Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Молдова та Україна) й стати «східним» вектором європейської політики сусідства. Цей проект спрямований на забезпечення стабільності та сприяння процвітанню східних